

ԱՅԱԺ-ՄՎԱ

-ՕՐԻՆԱԿԱՎՈՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՐԱԴՆԵՐ

ԻՄ ԳԻՐԵՆ ՈՒՐԻԾ ԳՐԵՆ Է

ստված իր ընտաղությունն իրականացնելու համար նախօրոք զործողության վայր է պատրաստում։ Եվ դա անուն է այն մարդկանց միջոցով, ում հավատը փորձված է կրակով, և ովքեր փառակում են իրեն։ Ուրախայի է, որ այդ մարդկանց համար Աստված երկնային ճշմարտություններն առանձնացնում, ազատություն է ծիսակարգերի անհնքերությունից։ Այդ մարդիկ, այսպէս կոչված, սատրին աշխարհին հասուն ու գիտակից պատկերացուն են տախու այն բարձրագույն երևույթների և օրենքների մասին, որոնք մինչ այդ հերմսետիկորեն փակ են եղել այդ աշխարհի համար։

Բարձրագույն կամ, որ նույնն է, գերբնական աշխարհի մասին ցանկացած տեղեկություն կարող է գտն միայն գերբնականի հետ եղած կապի միջոցով։

*Անձն մարր չի կանա խրմի՝ իմ ջուրըն ուրիշ ջրըն է
Անձն մարր չի կանա կարրա՝ իմ գիրըն ուրիշ զրըն է
Ռոմինարքս ավագ շինանա՝ քարափ է, քարուկրդն է
Սկզբանի պիտի առանց ցաւըիլ դրսն չուրով խարար մի՛ անի:*

Իմաստության և անմտության մասին եղած աստվածային և մարդկային շափանիշները չեն համբումուն։ Աստված ծիծառուն է այն բանի վեա, ինչ աշխարհը համարում է մեծ իմաստություն։ Տվյալ աշխարհն է, իր հերթին, մեծ իմբնավուտահությամբ ծիծառուն է նրանց վրա, ովքեր հավատութ են պարզ, չգունազարդված, երենն նույնիսկ պարզունակ թվացող Աստծո Խորին։

Աստված ասուն է. «Ով Իմ համարում է... ճռա ժորից կենդանի ջրերի զնունքը պիրի րիսնա» (Հովի. 7.38)։ Այս «կենդանի ջորը» Սուրբ Հովին է. Այդ չուրը կրամք է տախու. «Ով որ խմի այն ջրից, որ Ես եմ լրացն նրան, հավիպյան չի ծարափի։ Այն ջորը, որ Ես կրամ նրան, ջրի առյուղ կրիմի նրանուն և հավիպինական կյամքի համար կրիմի» (Հովի. 4.14)։

Սայար-Նովայի ունեցած ջորը հենց այդ ջրից է, որ ըստուն է աստվածային զորության մեծ աղբյուրից, և որը կարող են խնել միայն Աստծո Սուրբ Հովու պարզեն ունեցող զավակները։

Անձն մարր չի կանա խրմի՝ իմ ջուրըն ուրիշ ջրըն է.

Սայար-Նովան Աստծո Սիրո, գորության, Նրա խալադության և ուրախության մեջ է։ Աստված Սիրո կրակով Սայար-Նովայի մեջ է՝ կյանքով, «կենդանի ջրով», «կենաց հացով» և, ինչպես բանաստեղծն ինքն է ասուն. «Ասրուցու թերմենն առած Միիրարիչ Սուրբ Հովով»։

Երբ Հիսուսի աշակերտներն ուզեցին ինամալ, թե որտեղից է Նրա գորությունը, Նա առաց, որ Աստծուն է նեել, և ինքը Խոսքն է։ Այս պատասխանը լսողների համար սահմանեցուցիչ էր, ոչ որ չէր կարող հսկանալ դա։ Ուստի շատերը հեռացան Նրանից։ Ծշմարիս հավատացյաները, շատկանալով համեմեծ, հավատացին ու շինուացն Նրանից։ Այդ բշերի մեջ է նաև Սայար-Նովան, որի նմաններին Սուրբ Գիրքը «Գրված» նամակ է անվանում։ Նամակը գրի առնված և ուղարկված Խոսքն է։ Անեն անզամ, երբ ասպարեզ է իշնում մի մար-

զարի բանասեղծ, նա իշխում, ուղարկվում է խոսրի հետ, որովհետև ունի տվյալ ժամանակի համար արգած Աստծո Խոսքը:

Սայաթ-Նովան չէր կարող ասել: «Ես գրված նամակ եմ», և գրվածին հակառակ ապրել, որպեսին ոչինչ չափոր է ավելացնել այդ խոսքին և ոչինչ չպետք է պակասեցնել այդ խոսքի: Այդ խոսքը Աստծո Խոսքն է, այս «վիրը» Աստծո գիրն է՝ գրված ոչ թե մարդու ձեռքով, այլ կենդամն Աստծո Հոգով, ոչ թե թրի վրա, բանարով կամ բարեղեն տախտակների վրա, այլ մարդկանց սրտերի վրա: Թանար ջնջվում է, բարը՝ փշրվում, փոշիանում, սակայն ինչ Սուրբ Հոգով գրված է մարմնադն սրտերին, ճնում է հավիտոյան:

Այդ «գիրը որիշ գրըն է»: Այդ գիրը երկինքների երկնքից եկող տեղեկություններ է բովանդակում, և այդ տեղեկությունները հայտնություններ են ու բացահայտումներ: Այդ հայտնություններն ստացողները հոգևոր կյանքով ապրող մարդարի բանաստեղծներն են: Ընդ որում այդ հոգևոր կյանքը տվյալական՝ մեղսայի կյանքի զարգացումը չէ, այսինքն՝ ինքնազաման-ինքնանության արգասիքը չէ: Այդ հոգևոր կյանքը տրվում է Աստծոց: «Ես եմ Կյանքը»: Աստված ոչ միայն կյանք է տախու, այլ հենց ինքն է կյանքը. «Նրանով էր կյանքը և Կյանքը մարդկանց լոյսն էր» (Հովի. 1.4):

Հոգևոր կյանքով ապրող բանաստեղծի մորերն ազատ են մեղանշական մարմնի հսկողությունից, այսինքն՝ մարմնավոր խորիոյից, բանգի «մարմնավոր խորհուրդը մահ է» (Հովի. 8.6): Սա կյանքի կարևորագույն ճշմարտությունները հայտարարելու Աստծո միջոցն է: Մարմնավոր միտքը ճշտապես մահ է թրում, անկախ այն բանից, թե որտեղ է այն դրսորդուն և ինչպահի ճնափոխությունը է հանդիս զայիս: «Հոգևոր խորհուրդը կյանք է և խաղաղություն»: Հոգևոր միտքը պահում է մեր կապը Աստծո հետ, Նրա հետ, Ով կյանքն է:

Անհն մարր չի կամա կարրա՝ իմ գիրըն ուրիշ գըրն է:

Սա հոգևոր խորհուրդ ունի, այն հետո է հայտարարություն ու սնապարծություն լինելոց և իր մեջ կյանք ու խաղաղություն ունի: Ավետարանական այս հայեցակերպ երկնային խոսակցությունն է: «Երե հարուրյուն եք առել Քրիստոսի հետ, ապա վերին բաները փնտրեցիք այնուն, որ Քրիստոսը մասած է Աստծո աջ կողմուն: Վերին բաների մասին խորհեցիք և ոչ թե այն, որ այսպիսէ երկրի վրա է» (Կողոս. 3.1-2): Այսուհետ, որ Աստված է ապրում, ու է քրիստոնյայի հոգևոր հայրենիքը (Հովի. 14.2-3): Սա բանաստեղծին բույլ է տախու այլ կերպ նայելու երկրային կյանքին, բանի «Վերին բաների» նախն մտորողը վաղ թե ոչ հանգում է Աստծո տեսակենտին: Այսպես՝ անս ինչ դիտարկիող հսկիչներության հեռանկարում՝ բանաստեղծը կարողացել է Ժիշտ ընկալել կյանքը: Իսկ որքան ճշմարին է ընկալումը, այնքան ավելի ներդաշնակ են եղել նրա հարաբերությունները Գերբնականի հետ:

Դուն շահու, թե էս իմիդ սագանդարն ո՞չ ա.
Խոսկիս գիրըն իմ, հունարըն էլ զըրով ա.
Արուրինն իմ, իմ կոսին Սայաթ-Նովա.
Հնաց բան կոսին, զուր ամբերուն կը զըռուս:

Գոցե այս պատզամք հակառակ էր նրա սեփական մորերին կամ զուցե լիովին չի է հասկանում, բայց հայորությ էր այն, ինչ միայն Աստված կարող էր անել, ինչ Աստծո կարություն սահմանմերում էր լոկ: Միայն Աստծո Խոսքը կարող է ձայն տալ ամպերի մեջ. «Այս մի բասաւոր անս ճրանց վրա հովանիք երաք. ամսից մի ձայն եկամ և սասաց. Դա է իմ սիրելի Որդին, որ ոմի Իմ ողջ համուրյունը. Նրան լսեցեք» (Մատթ. 17.5): Ուրեմն, ամսերի միջ որոտացող՝ ձայն տվող խոսքը ապդարապում է, որ Հիսոս Քրիստոսը Աստծո Որդին է: Աստվածային այս ճշմարտությունը մեզ մատուցող բանաստեղծը տվյալական սազանար չէ, այլ

բաժնեկից է Աստծո խորին, և «հունարքն էլ զրով ա», նրա անոնք «Արուրին ա», բայց ինը երգի, նկանակի որտորդ է՝ Սայար-Նովա, որ անսորք այս կյանքից նարդիկ է որում Երկրի արքայության համար:

Եղիան այճրան երկար մնաց Աստծո ներկայության մեջ, որ սկսեց խոսել Աստծո սիս. «Յող չի իշմի իրկնքից, բայց միայն ինձ խորպի» (Գ Թագ. 17.1): Երբ բանաստեղծը զայխ է Աստծո կողմից, Աստծո ներկայությունից և ունի խոկական՝ «Մյասին է ասում Տերը» խորը, ապա պատզամտերն ու պատզամք մեկ են դառնում:

Իր աճին համար փառք փնտրող ճշմարիտ չէ, քանի որ ինըն իրենից է խոսում: Բայց նա, որ Աստծո փառքն է փնտրում, ճշմարիտ է, և նրա խոսքը ճշմարտություն է: Բանաստեղծը մարդկանցից փառք ու պատիվ չի հայցում: Նա չի փարձում համեմի լինել մարդկանց, նրանցից գովերգինել: Նա ցանկանում է միայն Աստծուն համեմի լինել: Նրանք, ովքր զայխ են իրենց անոնից, սուս մարգարեններ են, ասում է Աստվածաշնչը: Նրանք աշխարհից են և խոսում են աշխարհի հոգսերից, բայց ոչ այդ հոգսերը հոգացող Արարշից: Սայար-Նովան քաջ գիտե, որ խմաստորյունն առանց Աստծո՝ իհմարտություն է: Աստվածային խմաստորյունն աշխարհի աշբուն կարող է իհմարտություն բվալ, բայց նա միայն փրկելու գորությունն ունի, որպիսն էլ ճշմարտություն:

Սերը ամեն մի տուղղագործության սկզբնաղբյուրն է: Սիրողը միախառնվում, հյուսվում է սիրո հետ, հոգեպահ սերուածում, ձուլվում է սիրո առարկային: Նա իրեն տալիս, նվիրում է սիրո այդ առարկային և նրան բնութանում իր մեջ:

Երկրային կրթերը, որ խոսակցական լեզվով «սեր» են անվանում, այնքան էլ չեն առնչվում իրենց անձան հետ: Բայց ստոգորիկով սիրով՝ դաշտում են տարրական նոյնազնություն լինելոց և սկսում են ներարկել Հոգու օրինքներին: «Անեն որ, ով սիրում է, ծնված է Աստծոց և մասնազում է Նրան: Իսկ առ, ով չի սիրում, չի մասնազում Աստծուն, քանի որ Աստված Սեր է» (Ա Հովի. 4.7): «Եթ Աստծո սերը սիրոված է մեր սրբերում Աստծո Սուրբ Հոգով» (Հոմ. 5.5):

Սայար-Նովայի սիրո երգերը ցոյց են տալիս նրա հոգևոր սկզբնավորումը՝ Աստծուց սերված լինելը:

Բանաստեղծի՝ ողդակիորեն և անուղղակիորեն նկարագրած ֆիզիկական գեղեցկությունից և կնոջ գործաշուրջությանց անկախ, սիրային հարաբերությունները կրում են բարձրացնող, վեհացնող, փեմացնող բնույթ: Ֆիզիկական գեղեցկությունն ու գրավությունը երբեք չեն մոտենում անպարիկշտորյան, սանձարձակության սահմանին: Նրա սիրելությունը մեր առաջ սիրային հարաբերությունների իշխանական տարրերակ է բացում, և զա «Երգ երգոցի» տարրերակն է: «Ես Սարիննի ծաղիկն եմ, հովիդների շոշանն եմ» (Երգ 2.1): Այս խոսքերն արտաքերող փեսան, բիում է, գրավութ է ինքնազությամբ: Բայց զա այդպես չէ, քանի որ ինքնազությունը հատկանշական չէ ինզ ու խոնակ ներկայացնում է մի այնպիսի ծաղկի բազմերանգույթամբ, որի ծաղկապատյանը ծիրանագույն է՝ մուգ մանուշակագույն խալերով գարդարված, իսկ ծաղկաբույերը՝ զիխահակ: Եթե նկատի ունենանք Երկնային Փեսայի Թագավոր և Քահանայապետ լինելը, ապա պարզ կողածա, թե ինչո՞ւ է Նա Երեն նամանեցրել հովտաշոշանի: Ձե՞ս որ ծիրանագույնը բազավորի պատմուճամի՝ ծիրանոց գոյսն է, և բազավոր է խորիդանշում, իսկ մուգ մանուշակագույնը՝ բարձրաստիճան հոգևորականի՝ բահանայապետի հագուստի գոյսն է, և բահանայապետ է խորիդանշուու: Ինչ վերաբերում է ծաղկաբույերի գլխահակությանը, ապա դա խորիդանշուու է Թագավոր՝ Քահանայապետ «հեզ և սրոտ խոնարի» լինելը: Այդ անմասնական հեղությամբ և խոնարհությամբ Եր վեհազոյն բարձութիւնը Նա խրախոսում, բաշակերտ է մեզ՝ մարքիսով ավելի մերձենալու, առավել տորք ու մտերքի հարաբերությունների մեջ մտնելու Եր հետ:

«Ես Սարիննի ծաղիկն եմ և հովիդների շոշան»,- ներկայացնում է Նա: Ստիպած է:

Չար սիրուն իս, շախաթայի ասողին խար չիս անի.
Անցաղ գրցիս էշիս մեջըն, հիդ կեհաս՝ քար չիս անի:

Եշիրն հենսփի կրրակ ունի վո՞նց կու էրմի, վո՞նց կերթա.
Թեգուզ նընգնիմ ծովի մեջըն՝ հովալու ձար չիս անի:

Բաս աշուղըն վո՞նց դիմանա էտ քու պրված կեծակուն.
Դուն ինքնակալ թաքավուր իս՝ բեհուբազ չիս անի:

Թե՛ վուր սարերուն հանդիրիս, կու հայիս մումի նըման.
Թե՛ վուր քաղաք տիդ հանդիրիս, կու քանդիս՝ վար չիս անի:

Իսկի բեհուբազ չոնի շախաթայի շատողըն.
Ենդու համա, Սայաթ -Նովա, շար էյթիբար չիս անի:

Իրա ու ևսգիղունիա, զարբար ու զար իս, գովելի.
Հընդու դիարեւմնն էկած զար-դարամբար իս, գովելի.
Շատ սովորաբ բիզ կու պրկուե դուն անգին քար իս, գովելի.
Աշխակ ծովի միշեն հանած անգին գովիար իս, գովելի:

Յիփ դու բաղչեն սեյրան կեհաս՝ ծովի նրման գորբա ալիոր.
Գրլուխրտ պահելով արա՝ նամ շրդիրչի խարուխալիոր,
Տեսնողըն հեյրաք կու մընա էփ քու սիրոն մահ-ջամալիոր.
Աշխարումըն նուր դուս Եկած թագաս նուգրար իս, գովելի:

Արի միզիու մե լավ կացի, դուրբան ըիմ մուրվաթումըն.
Ման էկա յիրգիր՝ շրտեսա էփ քու նրման ջուրաթումըն.
Վո՞նց Հընդու դիարումըն կա, վո՞նց Փրուանգի սուրաթումըն.
Բաշվիլի իս բարգահի մեշըն, որիշ թահար իս, գովելի:

Թարիխրտ դավթար իմ արի, փիլ ախտի, վուր գիրքըն պանե.
Դուն քու մրտկի հիդ մի՛ Եհա, էփ խիալըն մրտկելոր հանե,
Մեշկրտ՝ հայինկմնն քաշած սիրմա մավթուի նրման է.
Աշխարիս շրվաք իս անում՝ սալբու-ջնար իս, գովելի:

Յիս բիզանից չիմ հիուանա, թե շրհասնի մահիս վաղեն.
Յիփ միուանիմ, շաղ դու վրրես դասկամազի բիլի շաղեն.
Հենչաք ըի՛ ուրախ կենաս, Սայաք - նովեն առնե դադեն.
Շատ մարթ կոսե, թե յար ունիմ, դուն ուրիշ յար իս, գովելի:

Աղիմազրս ես է, ջանում,
Օրոս հիդրտ կես է, ջանում,
Եշխըն Եսպու պես է, ջանում,
Ջանում, ջան իս, աննրման իս,
Աշխարս ուս ու փես է, ջանում:

Ուս ու փես արա, իմացի.
Մըփի՛կ արա աղ ու հացի.
Թաք իղրարին դրո՛ւաթ կացի.
Կա՛ց իղրարին, ահլի շարին,
Յիսի միուանիմ, վրրես լացի:

Լացիս, աչկրտ զայի անիս,
Դասպա ոեհան փայի անիս,
Արփասունքութ չայի անիս.
Չայու ջուր իս, իիհսդ գորիուր իս.
Աղալաթրութ շահի անիս:

Շահի գուրիաթ թաբաղըն
Զի հարցընի դուզուն-դաղըն.
Վայ թե էլ չրիսոփին վաղըն.
Վաղըն գուքամ, նըսպիմ ու լամ,
Ասիմ թարիթավուր իսաղըն:

Խաղ իս Էլի, Սայաթ -Նովա,
Դաղ իս Էլի, Սայաթ -Նովա,
Բաղ իս Էլի, Սայաթ -Նովա,
Գլուխուրտ փիհանդագ իս անում,
Յա՞ռ, ամա՞ն:

Սուսան սրմբով դաստիամազրպ էրեսիր խափանգ իս արի,
Կավիրրտ օլոր, տար ու բիր, արայիշ՝ գովհանգ իս արի.

Հանգ իս արի, յա՛ր, ա՛յար,
Միրպրս արիր յարա, յա՛ր,
Գրլուխը մարտաղ կոնիմ
Նարով անիս, յա՛ր, այար:
Ումբրիս լարըն չըքիլ, դադանգ իս արի,
Վա՛յ թե կըպրրվիլ է դափիլ, յա՛ր, ա՛յար:

Աչկիրրտ ծով, էրեսրտ շովդ, էշիրս լող կու տա անդայիդ,
Անբանար ջուրըն իս գըցի, բոլորքս տալդա, ջրբիդիդ.

Ջրբիդիդեն նոյ այիբ
Վուր փըրկրվից նու այիբ,
Նոյին գեմին ազադից,
Ինչ՝ Այիբն ու նու այիբ:
Մեմենի ինչի տիտուր թե անիս լայիդ,
Կու կենամ ջամալիր մայիլ, յա՛ր, ա՛յար:

Հասրաթեմետ չոլիր նրնգած, Մեջումի պէս՝ Լեյրու զայաթ.
Յարալու ջեյրանի իս դառի, յիս քու էղնեն ավշի-սայադ.

Սայաթ - Նովեն իմ, Սայադ.
Անունըս հաշվիր՝ սա՛յ-ադ.
Տիտուր կարուր չըթողնիս,
Չասիս՝ սա օդար, սա՝ յադ:
Կամ թե գուրզավոր իմ, բեքարա խայաթ,
Արածրդիր ինչ չիլի վայիլ, յա՛ր, ա՛յար:

Ժիարումը ախ չիմ քաշի, քանի վոր ջան իս ինչ ամա.
Անմահական ջրով լիբրն, օսկե փրնջան իս ինչ ամա.
Նրսդիմ, վրեւս շրվաք անիս՝ զարբաք վրրան իս ինչ ամա.
Սուշս իմացի, էնենց սպանե՝ սուլթան ու խան իս ինչ ամա:

Մեշկրտ սալբու-շինարի պես, ուանգըրտ Փրուանգի աղլաս է,
Լիզուր շաքար, պըռուշրտ դանդ, ակոերրտ մարբրիտ, ալմաս է.
Օսկու մեշրն մինա արած, աչկիրըրտ, ակնակապ թաս է.
Պապվական անգին ջավահիր, լալ - Բաղեշիան իս ինչ ամա:

Յիս էս դարդին վո՞նց դիմանամ, մակա՞մ սիրուս ունիմ քարած,
Արդա՛սունքս ա՛րուն շինեցիր, իսիլքրն գրյիւս ունիմ դարած,
Նուր քաղ իս, նուր քաղչի մեշրն՝ բոլորքրտ վարթով չափարած.
Վրեւս շուր գամ բրյուլի պես՝ սիրով սեյրան իս ինչ ամա:

Քու էշիլն ինչի մասդ արավ, յիս զարթուն իմ, սիրուս է քընած.
Աշխարս աշխարով կըշփացավ, իմ սիրուս քիզնից սով մընաց.
Յար, քիզ ինչո՞վ թարիի անիմ՝ աշխարումը բան չըմընաց.
Կրակե, ծովեմեն դուս էկած, ուաշ ու ջեյրան իս ինչ ամա:

Ի՞ս կուլի մեկ հիդըս խոսիս, թեվուր Սայաթ - Նովու յար իս.
Ծուղկրտ աշխարըս բրոնիլ է՝ արեգագի դեմքն փար իս.
Հուրով հիլ, միխակ, դարիչին, վարթ, մանուշակ, սուսանքար իս,
Կարմրագուն՝ դաշտի ծաղիկ, հովդաց շուշան իս ինչ ամա:

ստիշ գուքաս, դարիք բըլբուկ
Դու մի՛ լացի, յի՛ս իմ լալու.
Դու վարթ պըտուե, յիս՝ գոզալին.
Դու մի՛ լացի, յի՛ս իմ լալու:

Արի՛, բըլբուկ, խո՞սի բառքն,
Օհնըլվի բու էկած սարքն.
Քի վարթն էրից, ինչ՝ իմ յարքն.
Դու մի՛ լացի, յի՛ս իմ լալու:

Ման իմ գալի դիդարի հիդ,
Վունց դարիք բըլբուկ խարի հիդ.
Դու վարթի հիդ, յիս յարի հիդ.
Դու մի՛ լացի, յի՛ս իմ լալու:

Սալբուի նըման կանանչ իմ,
Եկ, խո՞սի, չայնիդ ճանանչ իմ,
Դու վարթ կանչե, յիս յա՞ր կանչիմ.
Դու մի՛ լացի, յի՛ս իմ լալու:

Հա՛րիք բըլբուկ՝ չայնրդ մարտմ,
Յիս ու դուն էրվինք մե հարում,
Սայաթ-Նովեն ասաց՝ զա՛րում.
Դու մի՛ լացի, յի՛ս իմ լալու:

